

Ηπροπαγάνδα, η παραπληροφόρηση και οι ψευδείς ειδήσεις δεν αποτελούν νέα φαινόμενα. Τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης έχουν, ωστόσο, προσδώσει σε αυτά μια νέα δυναμική.

Στην Ευρώπη ειδικά, το φαινόμενο εντάθηκε με την προσφυγική κρίση, με πλέον χαρακτηριστικό παράδειγμα την περίπτωση της Natalie Contessa, μιας γυναίκας με διπλή, όπως ισχυρίστηκε, υπηκοότητα (ουγγρική και σουηδική). Επειτα από 40 χρόνια παραμονής στη Σουηδία, η κ. Contessa υποστήριξε ότι η μετανάστευση άλλαξε τη χώρα και πως η ίδια απέφευγε να μετακινείται με το μετρό, γιατί φοβόταν το ενδεχόμενο επίθεσης από μουσουλμάνους μετανάστες. Σύμφωνα με όσα δήλωσε, τον Μάρτιο του 2018 γύρισε στην Ουγγαρία, γιατί δεν ένιωθε πια ασφαλής στη Στοκχόλμη. Όπως αποδείχθηκε, η κ. Contessa ήταν μετανάστρια στη Σουηδία, δεν είχε ζήσει στη Στοκχόλμη, ενώ είχε καταδικαστεί για διάφορα αδικήματα. Η ιστορία, παρότι αποδείχθηκε ψευδής, έγινε ιδιαίτερα δημοφιλής, ειδικά στην Ουγγαρία, όπου και αξιοποιήθηκε έντονα από τον Βίκτορ Ορμπαν.

Η παραπληροφόρηση ενισχύει την πόλωση και πλήττει άμεσα τα σύγχρονα κοινοβουλευτικά πολιτεύματα. Οι αντοχές των δημοκρατικών αξιών και θεσμών δοκιμάζονται, ενώ οι προσπάθειες για μια γενικευμένη στρατηγική ενάντια στην παραπληροφόρηση βρίσκουν διαρκώς εμπόδια. Όπως επισήμανε ο Σεθ Τζόουνς, διευθυντής του Transnational Threats Project στο Center for Strategic and International Studies (CSIS), η ταχύτητα και ο ρυθμός με τον οποίο διαδίδονται οι ψευδείς ειδήσεις υποβαθμίζουν την ικανότητα του κοινού να διακρίνει την αλήθεια. Ο Ντέιβιντ Κάπλαν, διευθύνων σύμβουλος του Global Investigative Journalism Network, από την πλευρά του, υποστήριξε ότι τα ακροδεξιά πολιτικά κόμματα χρησιμοποιούν τον φόβο και

τη σύγχυση για να δημιουργήσουν ένα περιβάλλον στο οποίο η αλήθεια είναι ασαφής.

Σύμφωνα δε με την τελευταία έρευνα του Ευρωβαρόμετρου (2018), το 80% των Ευρωπαίων πολιτών πιστεύει ότι έχει διαβάσει ειδήσεις που μάλλον ήταν ψευδείς ή παραπλανητικές, ενώ το 85% θεωρεί ότι το φαινόμενο αυτό θέτει σε κίνδυνο τη δημοκρατία. Ο Τόμας Μίλερ, καθηγητής στο George Washington University, υποστηρίζει ότι το Διαδίκτυο έχει καταργήσει τους φραγμούς εισόδου στο πεδίο της ενημέρωσης και έχει υπονομεύσει τον ρόλο των δημοσιογράφων ως «gatekeepers» (προνομιακών διαμεσολαβητών της πληροφορίας). Η εξέλιξη αυτή κάνει τους πολίτες να είναι ακόμη πιο ευάλωτοι απέναντι στις ψευδείς ειδήσεις, ενώ θέτει σοβαρά ζητήματα και για τους ίδιους τους δημοσιογραφικούς οργανισμούς. Η δυσπιστία προς τα μέσα ενημέρωσης και τους ευρωπαϊκούς θεσμούς, σύμφωνα με πρόσφατο Ευρωβαρόμετρο, φαίνεται να μεγαλώνει, ειδικά αν συγκριθεί με τις περιόδους πριν από την οικονομική κρίση.

Ολα αυτά δημιουργούν ένα ζοφερό σκηνικό, που απαιτεί άμεσες απαντήσεις. Στο πλαίσιο αυτό, μάλιστα, η Ε.Ε. πρόσφατα ανακοίνωσε ένα σχέδιο δράσης που περιλαμβάνει τέσσερα σημαντικά βήματα: τη σύνδεση της επαλήθευσης των ειδήσεων με τη βελτιστοποίηση των δυνατοτήτων ανίχνευσης της προέλευσής τους· την ενίσχυση της ηλεκτρονικής ευθύνης για τους πομπούς των μηνυμάτων· την καταπολέμηση του μιντιακού αναλφαβητισμού· και τη συνεργασία των εμπλεκόμενων μερών (ειδησεογραφικοί οργανισμοί, πλατφόρμες κ.λπ.) για την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης.

Το σχέδιο δράσης δίνει ιδιαίτερη έμφαση στον ρόλο των ψηφιακών πλατφορμών. Τον Οκτώβριο του 2018 η Facebook, η Google, η Twitter και η Mozilla, καθώς και οι επαγγελματικές ενώσεις οι οποίες εκπροσωπούν τις διαδικτυακές πλατφόρμες και τον διαφημιστικό κλάδο, συμφώνησαν στις κατευθυντήριες γραμμές που πρότεινε η Επιτροπή, υπογράφοντας τον «Κώδικα Ορθής Πρακτικής». Η Google ανακοίνωσε ότι θα δημοσιοποιήσει τα ονόματα των οργανισμών που θα πληρώνουν για πολιτικές διαφημίσεις κατά τη διάρκεια των ευρωεκλογών του 2019. Εισήγαγε, επίσης, μια νέα διαδικασία για την επαλήθευση της ταυτότητας των οργανισμών αυτών, ενώ μια παρόμοια πρωτοβουλία ανακοινώθηκε και από τη Facebook.

Unmute

Remaining Time -0:00

Fullscreen

Το κλειδί όμως για την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης είναι η εκπαίδευση. Ο Τομ Χάμπεργκερ, βραβευμένος με Πούλιτζερ δημοσιογράφος της Washington Post), μας δήλωσε ότι «η παραπληροφόρηση μπορεί να αντιμετωπιστεί μόνο με τη διαφάνεια και με την ευρύτερη έρευνα και επαλήθευση των ειδήσεων». Τόσο οι δημόσιοι φορείς όσο και οι ειδησεογραφικοί οργανισμοί, σε ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο, πρέπει να συμβάλλουν ώστε οι πολίτες να εξοικειωθούν με τις τακτικές της παραπληροφόρησης. Ο Μάρτιν Μπάρον, διευθυντής της Washington Post, σημείωσε πως οι αίθουσες σύνταξης πρέπει να εξοπλιστούν με τεχνικές επαλήθευσης/ελέγχου, ώστε να αποτραπούν οι ψευδείς ειδήσεις.

Θα είναι αρκετές όλες αυτές οι ενέργειες για τις επερχόμενες ευρωεκλογές; Ο τρόπος διεξαγωγής τους θα αποδείξει εάν έχουμε λάβει τα μηνύματα –ως πολίτες, ειδησεογραφικοί οργανισμοί και πολιτικές ηγεσίες– και έχουμε

εφαρμόσει αντίστοιχες πολιτικές προκειμένου να απαντήσουμε σε μια καίρια πρόκληση για τη δημοκρατία μας.

** Το άρθρο αυτό βασίσθηκε σε έρευνα που πραγματοποίησε ομάδα φοιτητών του Εργαστηρίου Ειρηνευτικής Δημοσιογραφίας του ΑΠΘ υπό την καθοδήγηση του καθηγητή Χρήστου Φραγκονικολόπουλου και του επίκουρου καθηγητή Νικολάου Παναγιώτου, με την υποστήριξη του Ιδρύματος Σταύρος Νιάρχος και τη συνεργασία του Center for Strategic and International Studies.*